

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Regvla Morvm Sive Tractatvs Bipartitvs De Sufficienti Ad
Conscientiam Rite Formandam Regvla In Quo Usus
Cujusvis Opinionis Practice Probabilis Convincitur Esse
Licitus**

Terillus, Antonius

Leodii, 1678

Quæst. XL. Vtrùm qui sequitur opinionem certò probabilem formare poßit
conscientiam certam & evidentem, quod in tali opere non peccet?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77827](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77827)

QUÆSTIO QUADRAGESIMA.

Verum qui sequitur opinionem certò probabilem, formare possit conscientiam certam & evidentem, quòd in tali opere non peccet?

Cur quæstio hæc instituta?

1. **S**I ad vitandum peccatum, aut ad honestè operandum sufficeret dictamen probabile de non peccato, seu de actionis honestate, id nullo modo officeret, sed potiùs prodesset benignæ sententiæ; ut per se patet. Itaque non esset opus examinare quæ Celladeus lib. 3. quæst. 2. proponit, ubi fusè conatur ostendere, nullam certitudinem aut evidentiam requiri ad vitandum peccatum aut honestè operandum, sed meram probabilitatem ad utrumque sufficere; non, inquam, opus esset hoc examinare, si finem præsentis tractatus solùm respiceremus; quia si verum diceret, per hoc ipsum faveret, non obstaret benignæ sententiæ. Nihilominus quia in tract. de conf. prob. multis in locis, præsertim verò quæst. 13. docui ultimum dictamen conscientię regulans opus honestum, aut arcens peccatum, esse debere certum & evidens, nolui hanc Celladei quætionem præterire, ne omitterem solvere illa quæ contra hanc communissimam ac verissimam sententiam singulariter objicit.

Celladei opinio in hac re est prorsus singularis.

2. Quod spectat ad opinionem, quam hac in quæstione sequor, illa est omnium, quod sciam; præter Vasquium & Thomam Sanchez, qui tamen hæud dubiè intelligendi sunt de dictamine simpliciter non ultimo, alioquin sibi contradicerent, ut constat ex dictis quæst. 13. de conf. prob. Porro Celladeus ipse apertè fateatur, nostram sententiam esse communissimam, eam tamen deserit, & singulari Vasquii & Sanchii opinioni ita adheret, ut nobis prorsus contraria dicat, cum quæ Sanchez & Vasquez afferunt cum opinione nostra rectè cohercant. Negat enim certitudinem haberi posse etiam per principia Synderesis reflexa; cum tamen Vasquez expressè fateatur posse nos ad talem certitudinem pervenire, quamvis existimet necessarium non esse, ut illa semper habeatur. Cæterum, ut candidè fatear, Celladeus aded confusè hanc quætionem tractat, ut vix sciri possit, quid præcisè intendat. Inprimis loquitur, ac si expressè teneret, neminem in rebus incertis ac probabilibus posse ulla ratione conscientiam certam formare, quamvis id hoc loco nullibi sub terminis expressis absolute tradat. Deinde inter arguendum non distinguit inter ultimum & non ultimum conscientię dictamen, qua distinctione habita totus illius discursus funditus ruit. Tertio citat S. Thomam, & ex illo præterdit ostendere, quætionem hanc procedere de subiecto non supponente, cum tamen S. Thomas expressè nobiscum sentiat, & locus, quem affert, nulla verisimilitudine intentum probet. Alia plura habet, partim falsa, partim confusa, quæ prout occasio tulerit, in progressu quætionis exponam, & confutabo. Sit ergò.

ASSERTIO PRIMA.

Sapè formamus dictamen certum & evidens, quòd non peccemus in operatione nostra. Immo sapè hoc facimus, quando nec certum est, nec evidens, quòd objectum, in quòd ferimur, sit moraliter honestum.

3. **P**ROBATUR prima pars. Quòd sapè habeamus conscientiam certam & evidentem, non solùm de non peccato, sed etiam de honestate operationis, negari non potest, nisi pariter negetur, nil prorsus esse evidenter honestum. Certè evidens est Deum esse colendum, Parentes esse honorandos Non furandum. Non occidendum &c. Ergò de istis formamus iudicium conscientię certum & evidens, quòd liceant.

4. Probatur secunda pars, primò exemplis indubitatis. Fideles Christum in Eucharistia adorantes, certò sciunt se per hoc non peccare, quamvis certò non sciant Christum in hostia, quàm adorant, verè latere. Pueri certò & evidenter sciunt, se non peccare non obediendo viro, qui non est illorum pater existimatus, nec ullam superioritatem super illos habere existimatur, quamvis ille verè sit pater, cui puer ille determinatus obedire teneret. Pueri tamen non habent certitudinem aut evidentiam, quòd talis homo non sit eorum pater, ut patet. Iudex juxta allegata & probata, ferens sententiam, certò scit, se hominem damnando ad mortem non peccare, nec tamen certus est, quòd homo, quem condemnat, sit nocens. Plura alia ejusmodi exempla sunt obvia, sed ista sufficiunt.

5. Probatur secundò. Tales homines, etsi reflexant super possibilitatem erroris in suo iudicio directo, & sic aliquo modo de illius veritate formident, nullatenus tamen solliciti sunt, an hæcenus peccaverint, aut in posterum similia præstando peccaturi sint. Ergò minùs formidinis & plus certitudinis habent de vitando peccato in voluntate, quàm de non errore in intellectu. Principium tribuens hanc majorem firmitatem dat omnimodam certitudinem. Talia sunt omnia principia illa, quibus reflexè probavimus usum opinionis certò probabilis esse licitum. Hic unum solum pono Exempli gratia. Tales homines sciunt se vel non errare, vel invincibiliter errare in talibus iudiciis. Ex hoc autem certò & evidenter inferunt, se in talibus non peccare.

6. Probatur tertio. S. Augustinus in lib. de utilitate credendi totus in eo est, ut ostendat fidem, etiam fallibilem, & aliquando fallam, esse utilissimam, & excusare homines à peccato, etsi aliquando errent. Nominatim autem differt de pueris, qui patri putativo non vero obedientiam filialem exhibent. Ergò Augustinus reflexè dis-

sputans

spatans de hac re, cognovit pueros illos non peccare, etiam quando errant. Ergo datur principium ex quo hoc cognosci possit. Similiter & nos ipsi hac de re loquentes certi sumus quod non peccent, nec de hoc dubitamus, etsi sciamus plures illorum in suis iudiciis de rebus ipsis, earumque merito errare. Ergo sicut verum est, quod non peccent, etsi errant, ita hoc ipsum cognoscibile est. Jam hac veritas cognoscitur ex lumine non fallaci, sed certo & evidenti, utpote quo omnes naturae instinctu in unum iudicium conspirant, quod nunquam eventit in rebus ac principiis invidentibus. Et sane non credo, Celladeum negaturum, aut in dubium revocaturum hanc in particulari, quae nunc proposui, etsi ita loquatur, ac si praeponderet, conscientiam nunquam esse evidentem. Quod si hac & huiusmodi familia negaverit, facile negabit omnia, & ab omni scientia morali evidentiam tollet; quia nil in tota scientia morali certius aut evidentius est, quam istiusmodi homines taliter operando non peccare.

ASSERTIO SECUNDA.

Propositum sit explicare, ac indicare ex quibus principiis, & quomodo dictamen reflexum certum ac evidens formetur.

Filius unde cerd scit, se non peccare obediendo patri putato & non alius.

7 **PRINCIPIUM** Synderesis reflexum, ex quo dictamen certum & evidens formatur, diversum est pro diversitate materiae, circa quam versamur. Filius sic discit, Nemo tenetur illi obedire ut patri, de quo nullam habet, aut habere potest rationabilem suspensionem, quod sit suus pater, seu de quo nulla unquam incidit mentio quod fuerit ipsius pater, sed per publicam famam ab ipsa infantia semper continuatam alius habitus est pater. Sed nullam habeo, nec habere potui suspensionem quod iste sit meus pater, immo nulla unquam incidit mentio, quod fuerit meus pater, sed semper ab infantia alius per famam publicam habitus est pater, & habetur pater meus. Nec ulla apparet, aut unquam apparuit ratio, cur hoc in dubium revocaretur. Ergo non teneor obedire huic homini ut patri. Ergo non pecco si illi non obedio ut patri. Hic est discursus, quem omnes etiam pueri exercere & virtualiter formant, quoties negant obedientiam illis, ut patribus, qui publica fama habentur, & semper habiti sunt non esse patres ipsorum. Similes discursus formari possunt in aliis materiis, in quibus nunquam desunt principia Synderesis reflexa omnibus obvia, quae alteri minori particulari adungi non possunt, quam certae & indubitatae experientiae de qualitate informationis, quam habemus & habere possumus de tali objecto, ut probatum est *quaest. 12 de cons. prob.* Atque hinc est, quod, quoties illa minor adest, intellectus, qui naturaliter consultat de eis, quae ad honestatem & inhonestatem nostrarum operationum pertinent, non possit non respicere in ista principia Synderesis omnibus obvia, quia illa facillime excitantur, quoties adest illa minor, quae ipsis solis applicari potest ad tormandam conscientiam.

ASSERTIO TERTIA.

Quoties aliquis habet opinionem certo probabilem de honestate operationis seu operis, intellectus ex utralis opinionis formari potest iudicium certum & evidens, quod non peccet ponendo opus illud.

8. PROBATUR. Quod usus cuiusvis opinionis certo probabilis directe sit licitus, est probabilissimum, quia si objectum directe propositum reflexe consideretur in ordine ad circumstantiam probabilitatis directae, & moralem impossibilitatem veritatem certo inveniendi, aliasque ejusmodi circumstantias, probabilissimum est, quod objectum illud sit licitum; quia benigna sententia a hoc asserens nititur auctoritate raro aut nunquam fallente, fundaturque rationibus, vi suae magnitudinis non solum plerumque, sed raro, aut nunquam fallentibus, ut evidens est non solum ex *quaest. 2. 22. & 23. de cons. prob.* sed etiam ex toto hoc opere, maxime duabus questionibus superioribus, & antea ex *quaest. 2.* Ergo benigna sententia, in hoc proprio ejus sensu accepta, est etiam juxta strictissimam Celladei definitionem probabilissima. Ergo unusquisque, cui auctoritas, & rationes quibus nititur, perspectae sunt, prudenter, rationabiliter, ac sine ullo vitio intellectus illi assensum praebere potest. Eo ipso autem, quod illi assensum talem praebet, sciatque qualitatem sui iudicii, intellectus utens principis Synderesis reflexis formare potest hunc syllogismum. *Qui post diligentiam adhibuit, omniaque considerata, prudenter, rationabiliter, atque certo probabilissime iudicat aliquid esse licitum, non peccat si illud ponat. Sed ego hic & nunc post diligentiam adhibuit, omniaque considerata, prudenter, rationabiliter, atque certo probabilissime iudico hoc objectum esse licitum. Ergo non pecco, si illud ponam.* In hoc discursu major est principium Synderesis reflexum, etique haud dubie certum & evidens. Minor est etiam cognitio experimentalis reflexa de iudicio, ac ejus qualitate evidenter nota. Conclusio legitime deducitur, est autem dictamen conscientiae, quo ad operandum homo dirigitur. Jam certum est quod quoties habemus opinionem certo probabilem practice, toties huiusmodi syllogismus formari possit, & consequenter toties intellectus possit confluere ad eliciendum dictamen certum & evidens, quod non peccet illud ponendo, quod erat probandum.

Sequentem opinionem probabilem formatam conscientiam certo non peccato.

Omitto alia plurima, quibus assertionem stabilire possem, quia illa saepe ac fuse tradita sunt, tum in tract. de cons. prob. a *quaest. 19. usque ad 24.* tum etiam in toto hoc opere ubi videri possunt. Hic autem ideo hunc syllogismum attuli, quia fundatur in definitione opinionis probabilis a Celladeo traditae, ut sic non solum simpliciter, sed etiam ad hominem demonstrarem intentum contra ipsum, atque ut ansam arriperem solvendi, quae objicit in contrarium.

SOLVUNTUR. OBJECTIONES.

9. OBJECTIO prima. Quaestio haec est de conscientia subiecto non supponente, quia S. Tho. aliquando *mas quaest. 17. de veritate articulo 2. post octo* ^{errat.} argumenta proposita, ad probandum quod conscientia non possit errare, opponit illud *Joan. 16.*

Veni.

Veni hora, ut omni qui interficit vos, arbitretur obsequium se prestare Deo. Unde infert conscientiam errare, quia conscientia eorum, qui occidebant Apostolos, dicebatur eos placere Deo. Deinde ostendit conscientiam dupliciter errare posse. Primum quia id, quod applicatur, & assumitur, est falsum. Secundò quia non bene applicatur, sed intellectus illo malè utitur non rectè syllogizando. Ergò dictamen conscientie potest esse falsum & errare, quia si dictamen conscientie non erraret, nec ipsa conscientia erraret, ut patet. Ergò conscientia potest esse erronea, quando dicitur se non peccare, aut honestè agere. Ita Celladeus lib. 3. quæst. 2. § 1.

Respondeo. Concedo totum. Quid hoc ad rem? Omnes fatemur, conscientiam sæpè errare. Nec hoc in præsentem quæritur, sed an conscientia certa & evidens elici possit, quando sequimur opinionem certò probabilem, aut etiam probabiliorè? hoc autem non improbat ex eo, quod conscientia aliquando erret, ut patet.

S. Thomas tenet conscientiam excusantem esse certam.

10. Cæterum quod attinet ad S. Thomam, ille quodlibet 8. art. 13. apertè indicat operantem debere esse certum, ad hoc ut à peccato excusetur. Unde factum est, ut omnes communiter citent S. Thomam pro opinione, quæ docet neminem à peccato excusari, qui moraliter saltem certus non est, se non peccare in illa actione. Itaque dicere quòd oppositum juxta doctrinam S. Thomæ sit de subiecto non supponente, est assertio, quæ non solum omni fundamento destituta est, sed etiam, quæ apertè veritati repugnat. Contendere autem id legitimè probari ex loco, quem Celladeus citat, est arguere absque ulla verisimilitudine, quia S. Thomas aliud eo loco nec intendit, nec probat, quàm quòd conscientia aliquando erret, quod est verissimum, & à nemine negatur. At hinc non magis sequitur, quòd nunquam habeat dictamen certum & evidens, aut quòd non habeat illud quando non peccat, aut quando operatur juxta opinionem certò probabilem, quam sequatur, quòd intellectus nunquam habeat judicium certum & evidens, quia aliquando errat.

Celladeus incongruè applicat doctrinam S. Thomæ, & inconsequenter arguit.

Quòd autem attinet ad ultimam illam consequentiam, quòd conscientia errare possit, quando dicitur se non peccare, fateor id esse verum de conscientia vincibiliter erronea. At si loquamur de conscientia invincibiliter errante, agnosco idem esse verissimum de dictamine non ultimo. Sed inde non sequitur, quòd non detur aliud judicium posterius, quòd cum veritate proponat, opus illud fieri absque peccato. Idem valet à priori, quando reflexè sequor opinionem probabilem, quia tunc sicut reflexè scio, me vel non errare, vel errare invincibiliter, ita reflexè scio, me non peccare peccato formali, seu imputabili. Sed de hoc plurima alia dicta reperies tum in hoc, tum in tract. de consc. prob.

Obiectio principalis Celladei.

11. Obiectio secunda. Si certum conscientie dictamen elici posset ex opinione tantum probabilis, illud esset ex vi alicujus principii reflexi, per syllogismum reflexum. At hoc modo tale dictamen formari non potest, ut patebit ex impugnatione syllogismorum reflexorum, qui afferri possunt. Ergò tale dictamen non potest ex probabilibus formari. Probatur minor. In primis sumatur ille syllogismus reflexus. Licet usus probabilis: sed dicitur probabilitas de non usura hujus contractus. Ergò licet usus hujus probabilitatis, Ergò juxta eam contrahendo non pecco. Hic syllo-

gismus non est demonstrativus, quia minor, quæ est particularis assumpta, non est evidens, nec demonstrari potest, sive sermo sit de probabilitate extrinseca, sive intrinseca. Extrinseca probabilitas hujus determinatæ opinionis demonstrari nequit, quia opiniones etiam communissimæ aliquando habent exceptionem, opiniones etiam summorum Doctorum exceptionem patiuntur, quia quandoque bonus dormitat Homerus. Quòd si loquamur de probabilitate intrinseca, longè absurdus est existimare nos posse illam certò discernere, quia semper versamur in materia probabilis, quæ certè per cognitionem certam ac evidentem probari nequit. Præterea probabilitas variè accipitur, ideoque si omnia inspiciantur, tam faciliè erratur circa probabilitatem, quàm circa veritatem. Rursus etsi minor particularis esset vera & evidens, adhuc conclusio non posset certò & evidenter inferri, quia potest esse error in applicatione particularis doctrinæ ad meum casum. Ponamus certum esse, quòd labor gravissimus deobliget à jejunio, adhuc est dubium an labor meus sit talis, quia res istæ quoad cognitionem tanti & quanti, sunt ex natura sua incertæ. Ergò in talibus est impossibile assequi certitudinem & evidentiam. Ita Celladeus §. 2. ubi admittit majorem hujus syllogismi esse certam & evidentem, si sermo sit de probabilitate, quam ille definit, atque illa sumatur cum onere, sicut explicavit lib. 3. quæst. 1. §. 2. Itaque ille syllogismus reflexus non certificat conscientiam. Idem valet de aliis. Ratio universalis est, quia tota certitudo & infallibilitas nostrorum actuum sumitur primitus ab objectis. Ergò nunquam fieri poterit per ullam reflexionem, ut sit aliquid certitudinis in cognitionibus reflexis, quòd non fuerit in directis. Ergò si cognitiones directæ claudicent, reflexæ etiam necessariò claudicabunt. Ita Celladeus.

12. Respondeo incipiendo ab ultima parte objectionis, & libens fateor, totam actuum certitudinem & evidentiam ab objectis, eorumque propositione primitus derivari; unde agnosco pariter, nullam in mente nostra evidentiam reflexam oriri posse, quamdiu nil aliud proponitur, quàm quòd per actus directos propositum fuit. Verùm hæc doctrina ad rem præsentem nil facit, quia principium synderesis reflexum considerat objectum cognitionis directæ in ordine ad novam aliquam circumstantiam, quam actus directus non repræsentabat; considerat enim illud prout, post diligentiam adhibitam, substat judicio probabilis ac prudenti de honestate operis. Itaque certitudo principii reflexi derivatur ab objecto actus directi, non præcisè secundum se, sed ut proponitur sub talibus circumstantiis. Jam hæc circumstantiarum mutatio est radicale fundamentum objectivum benignæ sententiæ, in quo cum Celladeus tam crassam æquivocationem patiatur, ut dicat judicium reflexum non posse quidquam certitudinis habere, quòd in cognitionibus directis non præcontineatur, quia objectis invariatis nulla in actuam certitudine variatio potest contingere, mirum non est, quòd in omnibus ad rem hanc spectantibus à veritate aberraret, ut mox ostendam, quia supponit nullam in objectis alterationem fieri, cum ingens alteratio in ordine ad formandum conscientie dictamen evidenter eluceat.

13. Et sanè ipsemet in hoc ipso loco doctrinæ hinc à me traditæ tanquam evidenti subscribit, & sic intra paucas lineas sibi apertè contradicit. Fateatur.

Fatetur enim majorem dicti syllogismi esse evidentem veram, cum tamen illa non sit nisi cognitio reflexa, considerans objectum directum, ut substans iudicio probabili. Hæc ergo cognitio reflexa certa est & evidens, ac evidenter enunciat objectum substans iudicio probabili esse licitum; certum tamen est iudicium probabile directum non enunciare hoc evidenter, sed solum probabiliter. Ergo evidens est ex mente Celladei, quod iudicium honestatem objecti, ut substans iudicio directo, licet nulla ejusmodi evidentia reperitur, aut in iudicio illo directo, aut in objecto illius. Ergo evidenter sibi contradicit.

Judex certior est se non peccare ferendo sententiam, quam se non errare in sententia ferenda.

14. Cæterum ut omnes videant, aliquid certitudinis reperiri in reflexis, quod in directis cognitionibus non continetur, consideranda sunt nonnulla exempla, ex quorum inspectione veritas hæc sponte patebit. Judex absque ulla formidine peccandi fert sententiam in favorem partis probabilioris, immo ob testimonium duorum vel trium testium de vita, contra quos nemo excipit, hominem capitis condemnat. Peto jam an Judex non sit securior & certior in sua conscientia de suo non peccato, quam sit de jure tertii, aut de crimine accusati? Peccatne Judex in ferenda sententia, si in iudicio directo erret, eod quod testes falsi, & instrumenta vitiosa proferantur? Nihil minus, ipse non peccat, etsi decipiatur, & optime scit se non peccare, quamvis probe norit iudices in similibus casibus nimis frequenter decipi, ac in iudiciis directis errare. Ergo plus certitudinis est in iudiciis reflexis, quam in directis. Rursus possessor bonæ fidei, si, orto dubio an res possessa ad alium pertineat, post diligentiam ad veritatem indagandam adhibitam res maneat dubia, aut utrinque æquè probabilis, ille tutâ conscientia rem illam detinet, quia in dubio melior est conditio possidentis. Ergo cognitio reflexa de licita continuatione possidendi rem aliquam, prout substans dubio insuperabili an ad alium pertineat, est certior, quam sint ullæ cognitiones directæ de licita ejusdem retentione. Quid plura? errans invincibiliter, non peccat. Et hoc objectum reflexè cognitum est certum & evidens. Error tamen directus nec certus est, nec evidens. Omitto exempla alia obedientis in dubio, & conjugis in dubio valoris matrimonii reddentis debitum, & alia ejusmodi, quia notoria sunt, & omnes sciunt illos esse reflexè securissimos; etsi ex vi cognitionum directarum nullam non peccandi certitudinem habeant. Ergo evidens est plus certitudinis reperiri in reflexis cognitionibus, quam in directis, quas reflexæ necessariò præsupponunt. Ratio est, quia objectum verè alteratur, & per reflexas cognitiones consideratur in ordine ad novas circumstantias, quæ relatæ ad operantem & conscientiam ipsius alterant objectum, & consequenter diversum ac certius de illius honestate vel inhonestate iudicium fundant, quam objecta ipsa directè considerata fundare possint.

Regula Celladei absurda, periculosa, impropertionata.

15. Respondeo secundò. Quod ex his clarè apparere incipiat, quam inanis sit totus hic Celladei tractatus de recta doctrina morum. Ille lib. 3. quæst. 1. totus est ut probet, probabilitatem esse rectam conscientia regulam. Mox in hac quæst. 2. omnia invertit: asserit enim, omniq; conatu probare intendit, quod impossibile sit ut in particulari unquam certò sciamus hanc peculiaritatem

opinionem, quando praxi deservit, esse probabilem. Cum primam quaestionem legerem, expectabam me doctrinam pro conscientia debite formanda utilem reperiturum, scilicet regulam cui fidere, ac per quam dirigi possem; sed non prius accessi ad quaestionem 2. quin me omni spe fraudatum statim intellexerim; nam in hac quæst. contestatur, probabilitatem non minus latere, quam veritatem, fierique non posse, ut de probabilitate certi simus. Proh! qualem nobis regulam proponis, Celladee? Regula est, ut sit quid notum, ut certò discerni possit, ut ad illam, tanquam ad mensuram certam confugere debeamus, atque per illam, certò apprehensam, opera nostra certò dirigere possimus. Cur ergo proponis probabilitatem pro regula, si per te ita lateat, ut à nemine certò discerni possit? Nonne hoc est non regulam pro regula exhibere, atque incauto lectori, magna spondendo, nil præstando, illudere? Nec illudis tantum, sed plurimum nocet. Probabilitas, quam proponis, in regulam assumpta, te fatente, certò discerni non potest, sed in illa dignoscenda non minori periculo, quam in ipsa veritate cognoscenda subiacemus, quia non minus lateat, quam veritas. Ponamus ergo, quod ex centum vicibus, in ea dignoscenda quinies erretur. Ergo jam ex centum vicibus circiter decies errabit, & contra legem Dei impinget, qui regulam à te propositam sequitur. Neque hic sinit miseria. Novam adhuc defectibilitatem in applicatione regulæ ad nos ipsos agnoscis. Ergo jam ex centum vicibus, si duo hæc capita in unum coalescant, ad minimum decies errabitur, idque ex propria rei difficultate, quæ talis est, ut humana imbecillitas ad eam melius penetrandam, & certius cognoscendam extendi nequeat.

16. Hisce tribus, ipse tertium errandi periculum superaddis, nempe amorem proprium, passionem exarcentem, odium erga alios &c. quibus, ut ais, facile decipiuntur. Si facile decipiatur, frequenter decipiatur. Junge hæc omnia in unum, & invenies te regulam conscientia proponere, quæ qui centum vicibus vitur, ex ipsa tua doctrina facile trig. ses, vel ad minimum vigesies errat, & contra Dei legem agit. Et quidem hoc periculum adeò inevitabiliter ex tuis principiis imminet, ut homo hanc regulam eligens, ex una parte aperte videat hoc periculum, & ex altera parte nec habeat, nec ex tuis principiis habere possit dictamen, quo certificetur se in usu regulæ non graviter peccaturum, si contigerit illum ex ullo ex dictis capitibus in suo iudicio errasse. Hæc est substantia, hæc medulla tuæ doctrinae, Celladee, & hanc opinionem tuam, hanc regulam à te præscriptam aude specioso illo titulo rectam doctrinam morum appellare? si regula tam fallax, tam periculosa, tam rationi dissona, tam frequenter cum Dei offensa, quantum scimus, conjuncta, dici meretur recta doctrina morum, quæ demum regula, à Catholico scriptore proposita, dicenda erit curva, aut distorta? Tu unus contra omnes insurgis; omnes ut nimis laxos, eorum doctrinam ut periculosam, nimisque frequenter eum violatione legis conjunctam rejicis, quamvis illi unanimiter contendant, nullum formalis offensionis periculum, aut legis obligantis violationem timeri; immò si omnia spectentur, nullam ne quidem, propriè loquendo, violationem materialem intervenire, quia reflexè considerant objectum in ordine ad novas circumstantias, in quibus nunquam prohibetur;

Aburditas ejusdem regulæ amplius declaratur.

B

ideoque

ideoque per novam consultationem homo format dictamen certum & evidens, quòd operando non peccet. Itaque illi regulam proponunt, quam omni peccandi periculo immunem prædicant, suisque sequacibus non peccandi securitatem spondent, hujusque sponfionis ac securitatis veritatem efficacissimis, ac, velis nolis, argumentis convincentibus probant. Tu verò unanimi hac Theologorum doctrina, eaque consolationis plena, penitus explora, tanquam periculo plenissima, novam assignas regulam, cujus sequacibus nullam non peccandi securitatem, sed inevitabilem frequentem errandi, Deumque, quantum sciunt & scire possunt, offendendi necessitatem tribuis. Et adhuc per hoc ipsum audire vis egregius doctrinæ sanæ zelator, corruptaque doctrinæ haberi zelantissimus Reformator. Patere, Celladeo, patere cum hoc dicere, qui non suam solùm, sed omnium Ecclesiæ Doctorum contra te causam defendit. Reflecte paulisper ad hæc, eaque absque passionis impetu considera, & mox videbis, quàm periculosum sit, in rebus præsertim moralibus, tritam & communem omnium Auctorum opinionem deserere, novamque contra omnes doctrinam, ac morum regulam invehere.

Obiectio
Celladei
solvitur.

17. Respondeo tertio directè ad singula in argumento proposita: atque in primis major syllogismi propositi, etsi non sit nota ex terminis, est tamen non solùm moraliter, sed absolute certa & evidens, ut fusè ostensum est in tract. de cons. prob. multis in locis maxime quest. 19. & quatuor sequentibus. Minor frequentissimè est evidenter vera, ut supra quest. 16. & 17. ostensum est. Porro quando ob aliquam novam circumstantiam dubium oritur, an opinio aliqua sit probabilis, tunc non licet illam sequi, nisi prius per rationem vel auctoritatem probabilitas rei certò innotescat. Unde Celladeus, & omnes facile vident, nos non esse laxos, ut quidam autumant, sed valdè severos in exigenda regula certò prudente, seu certò probabili & rationabili. Porro quod ad probabilitatem nostram, quam Celladeus, ut elever, *consuetam* appellat, attinet, illa ex ipsa Celladei definitione est tam propriè probabilitas, quàm ulla ab ipso assignata, ut ostensum est in superioribus.

Judex certus est de probabilitate suæ sententia, sed non de eisdem veritate.

18. Cæterum fati mirari non possum, quid Celladeo venerit in mentem, cum negaret ullam probabilitatem, sive extrinsecam, sive intrinsecam, certò posse innotescere. Quid? Nonne Judex certus est de probabilitate extrinseca juris alieni, aut criminis objecti, quando per instrumenta & testes idoneos jus aut crimen sufficienter probatur? Nonne homines communiter certi sunt de probabilitate, quòd tales sint, alii non sint ipsorum Patres? profectò nil certiùs. Unde illi omnes, per conclusionem in dicto syllogismo contentam, certissimam conscientiam formant, se non peccare taliter operando. Et sanè nemo, præter unum Celladeum, hæcenus dubitavit, quin probabilitas certò innotesceret, etsi certitudo de veritate objecti lateret; omnes enim contrarium aut expressè tradiderunt, aut apertè supposuerunt. Sed illi libet in hoc etiam singularem esse, & omnes contra apertam veritatem impugnare. Contra apertam veritatem, inquam, quia evidens est ex allatis exemplis, quòd homines certissimi sint de probabilitate, etsi non sint certi de objecti veritate. Evidenter ergò errat Celladeus, dum dicit, homines tam facile errare circa probabilitatè, quàm circa veritatè.

19. At instat. Opiniones communissimæ nonnunquam patiuntur exceptionem. Quid & certò inde? Certè aliquando exceptionem non habent. Ergò tunc saltem sunt certò probabiles; sicut testes dictum suum certò probabile reddunt, quamdiu nemo excipit contra illos. Ergò idem prorsus valet de testimonio Doctorum. Ergò sæpè evidens est, aliquam opinionem esse extrinsecè probabilem. Rursus non omnis exceptio impedit probabilitatem: si enim pauci & minoris notæ Auctores excipiant contra assertum plurimum & si te dignorum, talis exceptio non impedit certam probabilitatem extrinsecam nec in testibus nec in Auctoribus, ut ostensum est quest. 38. Demùm Auctores sæpè excipiunt contra veritatem, non tamen excipiunt contra probabilitatem, sed fatentur opinionem, quam falsam reputant, esse probabilem. Tales ergò exceptiones non tollunt probabilitatem. Demùm rationes quas illi afferunt, qui excipiunt, sæpè inveniuntur profus invalide ac insufficientes, & tals est casus præsens de exceptionibus contra benignam sententiam. Ergo illa est evidentissimè probabilis, tam extrinsecè quàm intrinsecè; quia evidenter nititur auctoritate rarè aut nunquam fallente. Unde si illa supponatur pro minori in dicto syllogismo, ut nos fecimus in probatione tertie assertionis, minor erit evidenter vera, & conclusio sequetur in forma. Ergò per discursum reflexum certificamur de non peccato, etsi per discursum directum de hoc non certificemur.

20. Idem responsum valet de opinione maximi cujusdam Doctoris, v. g. S. Thomæ, quia quamdiu non patitur exceptionem, est certò probabilis extrinsecè, cum nitatur auctoritate plerumque non fallente. Quòd si exceptionem patiatur, qua non veritas, sed qua probabilitas illius impeditur, non erit amplius certò probabilis, donec exceptio examinetur & nulla inveniatur. Jam illam quando duo Doctores summi, ut S. Thomas & S. Bonaventura doctè contraria, & singuli post visa alterius fundamenta in sua sententia persistunt, nulla fit exceptio contra probabilitatem, sed utraque manet certò probabilis, ut ostendi dicta quest. 38. ubi artuli disparitatem inter Auctores & testes, & ostendi contrarias Auctorum opiniones esse simul probabiles, etsi asserta testium æqualium contradicentium probabilia non sint.

21. Idem profus valet de probabilitate intrinseca, quia in casibus innumeris illam evidenter discernimus, ut mirum sit, Celladeum potuisse proferre contrariam propositionem. Nonne evidens est, quòd matres plerumque amant suos filios, & consequenter quòd hæc mater, contra quam nulla exceptio apparet, probabiliter suum filium diligit. Quis non videt, quòd sit evidenter probabile, eadem puncta ex fortuito alearum jactu decies consequenter non esset datura? Ecce frequenter datur evidentiæ de probabilitate intrinseca, etsi de veritate rei nulla datur evidentiæ. Idem profus valet de rationibus, quibus auctores moventur, dum veritatem ci mantur; illæ enim ex qualitate ac numero non minùs patefaciunt intrinsecam probabilitatem, quàm qualitas ac numerus testium probabilitatem extrinsecam manifestant, ut patet.

22. Demùm sæpissimè nullus est, aut esse potest error in applicatione doctrinæ particularis, ut exempla à Celladeo proposita evincunt; si enim labor gravissimus à lege jejuni deobligat, utique omnes pedibus iter conticentes, omnes in vinea fodientes, omnes in area tritu-

tritantes, omnesque pari cum istis labore per totum diem fatigati certissime exultantur, quia evidens est, omnes istos gravissimos labore distincti. Idem dicas de quantitate vespertinae refectiunculae jejunantibus permittitur: si enim illa ulla determinata quantitate, sive per uncias, sive per partem aliquotam coenae ordinariae, probabiliter statuatur, evidentissimum cuique esse potest, se quantitatem illam non excedere, & consequenter se in refectiuncula illa jejunium non violare, sed opinioni verè probabili se accommodare. Idem valet in omnibus ferme opinionibus probabilibus: sepius enim evidens est, nullum esse defectum in applicatione doctrinae ad casum personae doctrinam illam utentis. Quae cum ad eundem evidenter sint, mirum est, tantam lucem à Celladeo pro tenebris fuisse habitam.

His tamen non obstantibus, omnes fatemur, difficultatem in opinionibus probabilibus applicatione sepius intervenire. Verum simul docemus, neminem tunc ex vi illius opinionis tunc conscientiam formare, sed peculiarem diligentiam adhibendam esse, ut vel ex proprio studio, vel certè ex auctoritate aliena certi finis, nos pro rei qualitate debitam diligentiam adhibuisse, atque probabiliter saltem persuasionem de honestate operis dirigi. Hoc est onus, quod omnibus, qui benignam sententiam utuntur, injungimus, quae in re Celladeo praeluximus, qui phrasi illa sua, cum onere, nil novi docuit, ut jam proxime dictum est.

intellecta semper fundetur in indubitata probabilitate extrinseca, & consequenter quoad omnia evidentissimè includatur in majori syllogismo prioris.

24. Itaque dico, majorem paulò aliter propositam esse lumine naturae evidenter veram. Qui sequitur consilium, cui prudenter assentitur, non peccat. Et sanè nil evidentius, quàm quòd universaliter rejici non possit tanquam inevidens. Cogitemus virum al quem doctrinae ac sanctitatis fama toto orbe celeberrimum (quales erant suo tempore Ambrosius, Augustinus, Thomas, & Bonaventura, nec similes omni aeo defuere. Tales fuere nostro hoc saeculo Bellarminus, Suarez, alique innumeri) quem idiota aliquis tanquam oraculum super ordinario aliquo suae conscientiae dubio consulat. Supponamus etiam, quod Doctissimus iste vir respondeat, illud de quo idiota dubitabat esse licitum. Dico certum esse & evidens, quòd idiota ille non peccet, si in verbo tanti viri conscientiam deponat, & bona fide operetur. Quid enim evidentius, quàm idiotam prudentissimè tali viro credere? Nonne etiam evidens est, illum omnia fecisse, ad quae tenetur pro conscientia sua debite formanda. At evidens est eum non peccare, qui postquam omnia fecit ad quae tenetur, sequitur dictamen certò prudens de honestate sui operis, quique non nisi imprudenter de honestate illius dubitare potest. Ergò evidens est, talem idiotam non peccare. Praeterea evidens est, quòd si errat, invincibiliter erret. Ergò evidens est, quòd non peccet.

25. Idem videre est in subditis, qui ex obedientia aliorum directioni subsunt. Illi enim non solum idiotae, sed etiam docti, licet obediunt in omnibus, ubi manifestè non apparet peccatum. Saltem juxta omnes evidens est, quòd non peccat obediendo, quando res juncta est probabiliter licita, & probabilior quàm pars opposita. Ergò per reflexum syllogismum certificantur quòd non peccent; licet ex vi directi syllogismi de rebus secundum se talem certitudinem non habeant. Itaque Celladeus evidenter falsus est, dum universaliter excepit contra majorem dicti syllogismi.

26. Porro quando dicimus; majorem illam esse universaliter veram, non illam accipimus in sensu Celladei, nec crudè dicimus: quidquid pravia consultatione facimus, sine peccato facimus, quia multi ex industria consulunt minus peritos, alii adhibent adultores, aut de quibus merito suspicari possumus, ne vitio adulandi, quae placitura, non quae vera sunt, dicant. Alii, maxime si sint periti, saepe vident consilia & rationes, quibus consultores nituntur, non sufficienter probare intentum, sed esse falsas aut debiles &c. Alii nec tot nec tales consultores adhibent, quot magnitudo rei, & bonam publicum postulat, sed suos tantum in propria causa consulunt, cum imparciales & interesse non habentes consulere deberent &c. In hisce & similibus casibus tuti non sunt, qui tali solum consultatione praemissa, ad opus progrediuntur; sicut nec illi, qui sufficienti consultatione praemissa, adhuc titubant, & bonam fidem non formant. Itaque ego non minus, quàm Celladeus, excipio contra illam propositionem, quidquid pravia consultatione fit, sine peccato fit, & dico illam esse non solum miserandam potius quàm admittendam, sed absolutè dico, eam esse prorsus intolerabilem & evidenter falsam; quia multi ob defectus notatos, aliosque ejusmodi, nec coram Deo nec coram hominibus tuti sunt, qui tamen praemissa consultatione

Obiectio 3. 23. Obiectio tertia. Aliqui fundant se in hoc syllogismo reflexo: quidquid sit praemissa consultatione cum medico in rebus medicis, cum Theologo in Theologicis, uno verbo cum peritis in re, de qua consulatur, id sine peccato fit, sequendo eorum consilium. Sed ego eam consultationem praemissi, & habeo eorum responsum. Ergò sequendo eorum consilium non pecco. Et sic discuntur. Major est certa. Minor intuitivè evidens. Conclusio evidenter sequitur in forma; est autem haec conclusio dictamen conscientiae, quo ad operandum dirigimur. Ergò ex probabilibus confurgimus ad formandum certum conscientiae dictamen. Verum contra est, quia concedere istam syllogismum esse demonstrationem, plus est, quàm omnes omnino librorum opinioniones facere tutas; quia quae libris eduntur, majori consideratione perpensa sunt, quàm quae ore respondentur. At nemo dixit, omnes omnium librorum opiniones esse tutas. Ergò multò magis repugnat, omnia peritorum responsa esse tuta. Itaque major propositio: Quidquid pravia peritorum consultatione facimus, sine peccato facimus: miseranda est potius quàm admittenda; est enim propositio, ex qua infinita mala nascuntur, litium, bellorum &c. Si liceret exempla proferre, viderent homines, quantum illa major & suis & reipublicae rebus praedjudicat, & omnia ad potentiam resolvat. Potentiae enim consilia, & Consiliarii nunquam defunt. Ita Celladeus. loco citato § 2.

Responso. Respondeo Celladeum intra paucas lineas mirum in modum suam mutare sententiam. Prioris syllogismi majorem admisit ut evidenter veram; majorem verò hujus syllogismi, quae in majore prioris syllogismi involvitur, vult esse evidenter falsam, ex qua nempe omnia ferme mundi mala ortum trahere existimat. Unde tanta diversitas? Dicam: nullum hic de minore aut ejus applicatione dubium, nulla tergiversatio esse potest, sicut poterat in priori syllogismo; quare contra majorem insurgit, cum illa moderatè ac debite

sultatione faciunt, quod consilii licitum esse dicunt.

Syllogismus reflexivus demonstrativus de non peccato.

27. Itaque sensus majoris illius est iste. Quidquid in rebus verè incertis sit præmissa consultatione, juxta qualitatem rei, cum probis & peritis, de quibus nulla esse potest prudens suspicio, quin rectè munere suo fungantur, id sine peccato fit, si bona fide ex eorum consilio fiat. Huic majori suspumitur ista minor. Sed ego præmissa consultationem juxta rei qualitatem cum probis & peritis, de quibus nulla esse potest prudens suspicio, quin rectè suo munere fungantur; & illorum auctoritate confusus formo bonam fidem, & credo, quòd verum dicant. Ergò sequendo eorum consilium non pecco. Hic syllogismus reflexivus est demonstrativus, & frequentissimè locum habet in minus peritis. In peritis autem frequenter locum habet, toties scilicet, quoties illi non habent causam suspicandi, consiliarios non ritè functos esse officio suo.

Majoris evidentiæ declaratur.

28. Jam quòd major sit evidens, ex eo patet, quòd omnia excludat, ob quæ præcipitatio & temeritas in sequendo alieno consilio incurri possit. Præterea si ista propositio non esset certa & evidens, consultationes frustra adhiberentur, quia quibuscumque præmissis, adhuc periculosum esset illis fidere. Unde enim potest esse quies & certitudo animi, si illa ex consultatione, qualem proposui, non procederet? Profectò semper vacillandum esset, quia plus fieri non potest, quàm quòd propositio illa præscribit. At nil evidentiùs, quàm quòd consultationes sint utiles ac necessariae ad conscientiam ritè formandam, quòdque illis debitè peractis juxta illas liberè procedendum sit. Ergò major illa propositio est evidens. Rursus evidens est, assensum illum de honestate rei esse probabilem & prudentem, qui tali consultatione & resolutione nititur. Ergò evidens etiam est, opus à tali persuasione profectum non esse imputabile & peccaminosum, Minor sæpissimè est evidens. Consequentia legitimè deducitur.

Syllogismus alius nullum inconveniens involvit.

29. Jam hunc syllogismum pro regula admittere non est plus, quàm omnes omnium librorum opiniones ut licitas proponere; quia hic & nunc nulla est, aut esse potest prudens exceptio contra consilium datum. At contra multas opiniones plures sunt validæ exceptiones; aliqua enim damnata sunt ab Ecclesia, alia à gravissimis Auctoribus tanquam improbabiles rejecta, ut patet. Præterea etsi opiniones majore maturitate scribi, quàm responsa ore dari videantur, id tamen re ipsa non est verum, si de proborum ac peritorum resolutionibus loquamur, quia illi de consuetis & facilibus diligentiam scriptoribus ipsis non imparè præmiserunt; de difficilibus verò antequam respondeant, non minorem quàm si scriberent, & sæpè majorem, quàm multi scriptores, diligentiam adhibent. Demùm mala quæ Celladeus enumerat, quæque proferendi licentiam cupit, locum non habent ex usu hujus syllogismi, ut patet.

Obiectio 4.

30. Obiectio quarta. Ponere in actibus nostris talem conscientia securitatem, præmissa humana consultatione, qualem haberemus, si Deum ipsum consultorem haberemus, nimia præfidentia est. At nos talem ponimus, quia dicimus operantem habere certitudinem ac evidentiam quòd non peccet, si humanum consilium sequatur. Ergò nimis præfidenter loquimur. Ita Celladeus §. 3.

Responsio.

Respondeo imprimis, nos paritatem non admittere; nam certitudo quam habemus, dum

Deus ipse loquitur, est certitudo fidei, quæ major est, nobiliorisque ac altioris ordinis, majusque & nobilior meritum fundat, quàm certitudo naturalis, qualem ponimus in illis, qui sequuntur directionem consilii humani.

31. Respondeo secundò, certitudinem, de qua loquimur, non fundari in auctoritate humana, nisi occasionaliter ac remotè, quatenus illa constituit novam circumstantiam, in ordine ad quam obiectum, quòd illa proponit ut licitum, consideratur. Jam lumen, à quo tota certitudo nostra dependet, provenit à principio synderesis reflexo, & ab evidentia actuum nostrorum, quòd lumen à solo Deo est, non ab humana auctoritate, ut patet. Itaque certitudo non in humana auctoritate, sed in lumen à Deo immediate participatum resolvitur. In hoc autem non nimis præfidenter de nostra certitudine, sed magnificè, ut oportet, de providentia Dei loquimur; ipse enim reflexam hanc certitudinem nobis misericorditer providit, quando ad illam per cognitiones directas pervenire non possumus.

32. Obiectio quinta. Multa obstant contra præfensam hanc conscientia certitudinem. Ergò non est admittenda. Imprimis sollicitudo aliqua & aliquod salutis æternæ studium omnibus necessarium est. At impossibile videtur, quòd possimus taxare hanc sollicitudinem per mensuram aliquam determinatam. Secundò etsi mensura esset nota & certa, adhuc incertum esset, an mensuram illam expleverimus, an remissiores extiterimus. Tertio omnes Auctores requirunt diligentiam aliquam pro inveniendâ veritate morali. At impossibile nobis est ita determinare mensuram hujus diligentia, ut certò dicere possimus, tantum requiritur, & non plus. Quarto non sumus certi non legiores non extitisse. Quintò multi asserunt orationem necessariò adhibendam esse. Sextò alii exigunt emundationem conscientia, & vitorum fugam, humilitatem &c. quia anima non munda facillè fallitur, & omnes quotidie experimur, eadem obiecta diversimodè affectis diversa apparere. Ex his sequitur impossibile esse, quòd semper & in singulis actibus certo ac infallibili dictamine sciamus, Ergò hoc docendo, vel hoc operando non pecco. Ad hoc enim requiritur, ut certò sciam, me in studio salutis atque in diligentia veritatem investigandi, in corde mundando, in Deo orando, nil eorum omisisse ad quæ tencor. Ita Celladeus §. 3.

33. Respondeo imprimis, transeat totum: non enim asserimus quod in omnibus actionibus nostris habeamus hanc evidentiam, sed solum quòd sæpè eam habeamus: quòd certò negari nequit in illis respectu parentum existimatorum; in rudibus, qui gravissimos & sanctissimos consulunt; in Judicibus, qui testibus juratis contra quos nulla est exceptio, credunt: ad certitudinem enim istorum & similium, nil eorum, quæ Cellacomminiscitur, necessarium est, sed omnia ferme quæ locum habent in infidelibus, qui nullam salutis curam gerunt, ac in fidelibus, qui Deo cum omni diligentia servant. Nec mirum, quia etsi passiones ac vitia animi excæcent, non tamen penitus extinguunt lumen rationis, sed illa adhuc benè percipit quædam notissima, qualia sunt ea, quæ proposuimus, quæque facillè deducuntur à primis principiis synderesis sive directis, sive reflexis. Jam ad hoc genus ea omnia pertinent, quæ in tertia assertione proponuntur, quia doctrina illa non dependet à moribus illa utentis. Itaque ille certus est se non peccare, dum illam

illam sequitur; modo non utatur ulla opinione, quam non evidenter noverit esse probabilem. Præterea quando versamur in incertis, & sequimur opinionem communem, quæ Cellæus commemorat, non nisi in gradu valde mediocri sunt necessaria. Certum autem est, ea omnia in mediocri gradu ab omnibus ferme benignæ sententiæ Auctoris fuisse præstita.

Auctores benignæ sententiæ omnem suam obligationem hæud dubie impleverunt.

34. Respondeo secundò, omnia hæc ad eos tantum aut præcipuè spectare, qui quæstiones morales solvunt, suisque doctrinis alios docent. At hoc nil facit ad casum nostrum, quia loquimur de sequenda opinione, quam omnes plurimum sæculorum Theologi doctissimi sanctissimi que tradiderunt esse verissimam, quæ in re nulla superest difficultas, cum non sit prudens ratio dubitandi, quod omnes isti Doctores erraverint, nec locus detur suspitioni prudenti, quod tota Ecclesia in re tanti momenti, tam diu & tam periculose erraverit. Itaque hæud dubie cessat obligatio rem hanc ulterius ventilandi. Ego tamen alii que complures, post novos adversariorum clamores, de novo rem, quam maxima potuimus diligentia, examinavimus: certum autem est, quod major in rebus humanis sub præcepto non cadat. Neque ad hoc dignoscendum opus est nisi scripta eorum evolvere, qui à viginti aut triginta annis de hac re scripserunt; illic enim apparebit, quod tanta in hac re diligentia usi sint, quanta in rebus maximis postulari potest. Porro iidem Auctores fuerunt viri, qui non exiguum suæ salutis studium habuerunt, & quidem longè majus, quam sub præcepto cadat. Cæterum quamvis difficile ac fortasse nobis impossibile sit determinare, quantum sit præcisa mensura studii pro salute adipiscenda, ac diligentia pro inveniendâ veritate sub præcepto necessariæ; nihilominus impossibile non est magnam aliquam taxam assignare, ac certò asserere, quod quidquid ad illam pertingit impleat mensuram nobis præceptam. Sic, licet in particulari scire non possimus, quot præcisè obolorum furtum requiratur, ac sufficiat ad peccatum mortale; nihilominus certò scimus, centum scuta esse materiam gravem, nec quisquam de eo dubitat. Jam ergò certum est plurimos ex benignæ sententiæ Auctores omnia ista abundantissime explevisse; atque insuper ita in orando Deo, in conscientia mundanda, & in mortificandis passionibus eminusse, ut toti mundo tanquam perfectæ sanctitatis exemplaria eluxerint. Hinc licet suspicari possimus, homines diversis affectibus & passionibus non benè regulatis esse obnoxios, quando videmus eadem objecta diversimode illis apparere; nihilominus quando eadem objecta per multa temporum spatia omnibus eodem modo apparent, signum evidens est objectum illud debite perceptum fuisse. Hic est casus præsentis controversiæ; quia per integrum sæculum omnes omninò tenuerunt benignam sententiam. Quod si sermo sit de usu opinionis directè probabilioris, nemo præter Cellæum dubitavit an esset licitus. Jam ergò si unus contra omnes, aut pauci contra incomparabiliter plures, qui paucis illis non solum in nullo inferiores, sed in multis imò in omnibus superiores sunt; insurgant, & objectum idem aliter illis quam aliis omnibus appareat, suspicio est, illos paucos non esse debite dispositos; & defectum apparentiæ non objecto, sed malæ eorum dispositioni tribuendum esse. Hoc autem maxime locum habet in casu nostro, quia post diligentissimum examen

omnium, quæ pro se contra communem opinionem afferunt, invenimus illa aut ex statu quæstionis malè intellecto, aut certè ex miris equivocationibus ortum habuisse, ac nil profus probare; unde dicimus ac scimus, benignam sententiam illorum oppositionibus nil probabilis perdidisse, sed magnum exinde certitudinis suæ incrementum acquisivisse.

35. Præterea moraliter certum est, nil eorum, Adversariis quæ Cellæus requirit, omisum fuisse à plurimis benignæ sententiæ Auctores, quamvis id non ita constet de singulis: an autem certitudo hæc locum habeat in paucis illis, qui benignæ sententiæ adversantur, aliorum judicium esto, non enim quemque judico; pro se unusquisque respondere debet. Consulamus ergò conscientias nostras, & si in aliquo defecerimus, emendemus quod minus rectè paratum novimus, vel timemus. Ego certè ex animo cum Jobo & dico Job 9. 15. & 16. *sentio: si habuero quidquam justum, non respondebo, sed meum judicem deprecabor, & cum invocantem exaudierit me, non credo quod audiverit vocem meam: stultum enim esset homini velle cum Deo contendere, etiam in iis; quæ certò novit se rectè fecisse, quia pro illis Deo grates referre, sequæ coram Creatore suo tanquam illis indignum humiliare debet, non autem de illis extolli ac gloriari sicut Pharisæus, qui dicebat, jejuno bis in sabato &c. Cæterum in quæstione præsentia hæud dubie longè magis timendum est adversariis, quam nobis: illi enim contra unanimem Theologorum omnium sententiam inducunt opinionem novam: illi alios omnes, etiam doctissimos ac sanctissimos, doctrinæ periculose damnant: illi omnibus, qui antea multa conscientia pace fruebantur, timores incutunt &c. Hæc autem omnia contra communem proborum doctorum que opinionem faciunt. Timendum ergò illis est, ne res tantas sine summa diligentia, sine magna conscientia puritate, atque sine ferventi divinæ opis imploratione contra communem fidelium sensum & consensum tradiderint. Si certi non sint, se hæc omnia præmississe, timere possunt ne muneri suo non satisfecerint.*

36. Demum, ut argumeti hujus ponderationem Argumen- retorqueam, peto à Cellæo, an existimet, se in tum retor- nullo totius sui libri paragrafo scribendo certi- quetur, tudinem saltem moralem habuisse, quod in eo tradendo non peccaverit? si dicat, se in nullo profus talem certitudinem habuisse, ex animo viro compatior, quod sine ulla necessitate se in tantum periculum conjecerit, & hortor, ut in posterum à tali periculo se subtrahat, quia melius est oculum eruere, aut etiam pedem abscindere, & à fama per librorum editionem etiam licite captanda se subducere; quam in omni assertionem proponenda peccandi Deumque offendendi periculo se exponere. Si autem dicat, se ita de aliquibus formidare, ut de multis, imò de plurimis moralem certitudinem habeat, se illa proponendo non peccasse; eo ipso sibi contradicit, quia jam in plurimis admittit certitudinem rehexam, etsi directè loquendo de illis evidentiam & certitudinem non habeat; quia nimis patens est, Cellæum ex iis; quæ contra benignam sententiam profert, nil profus demonstrasse, aut certis argumentis comprobasse.

37. Objectio sexta. Hic syllogismus reflexus: *Objectio 6. Qui facit, quod absolute putat esse licitum, non peccat, sed ego absolute puto hoc esse licitum. Ergo hoc faciendo non pecco: non probat intentum, qui major est certò falsa. Itaque major debet hoc modo formari:*

formari. *Qui facit quod putat esse licitum non peccat, si nihil eorum pratermisit quæ debuit.* Jam huic majori subsumi debet minor. *Sed ego puto hoc esse licitum, & nihil pratermisit eorum quæ debui.* At hæc minor non est certa & evidens, sed solum probabilis illis, qui in salute animæ procuranda verè diligentes sunt. Ita Celladeus §. 3.

Qui bona fide sequitur dictamen conscientie, non peccat præter ratione illius actus.

Respondeo Celladeum ex proprio capite formasse hunc syllogismum; nemo enim assert illum pro sufficienti conscientie regula, & multò minus pro syllogismo evidenter concludente. Immodò omnes expressè supponunt, majorem illius simpliciter sumptam esse falsam, quia omnes unanimiter docent, dari peccata ignorantie, multisque de causis peccari posse in eo, quod homo putat non esse peccatum, sed bonum. Cæterum si sermo sit de peccato imputabili ratione sui, & non ratione alterius, prior ille syllogismus verus est, quando nulla prorsus adest suspicio mali, quia nullum peccatum ex pura ignorantia est imputabile ratione sui, sed solum ratione ignorantie vel erroris, à quo provenit, si enim error non esset imputabilis, neque actus ab errore regulatus imputari posset. Ergò tota imputabilitas talis operationis ab erroris vel ignorantie imputabilitate dependet & desumitur, quod latè probatum est in tract. de consc. prob. quæst. 13. ferme per totum. Item quæst. 17. à num. 31. usque ad finem & quæst. 25. à num. 42. de qua re iterum plura dicentur inferius quæst. 65.

Argumentum Celladei totum ejus intentum evertit, & probat certitudinem reflexam sine directa.

38. Cæterum nos aliter proferimus majorem, & dicimus, illum non peccare, qui facit quod certò prudenter credit esse licitum, & alia ejusmodi addimus, quibus non solum omnis falsitas ab illa excluditur, sed ipsa ejus veritas certissimè habetur. Et quia Celladeus ipse non potest negare, quod major illa, *qui facit quod putat esse licitum, non peccat, si nil eorum pratermisit, quæ facere debuit,* sit evidens, ex illa totum ipsius intentum evidenter evertitur, & assertio nostra certissimè stabilitur. Inprimis illius intentum in eo potissimum consistit, quòd putet impossibile esse, ut per principia reflexa certificemur de non peccato, quando certitudo in actibus directis non habetur: at hoc evidenter evertitur ex hoc ipso syllogismo reflexo, quem proponit: quia evidens est rudes, qui in suis dubiis consulunt homines, magnæ peritæ ac probitatis fama celebres, nil eorum pratermittere ad quæ tenentur, ut informationem accipiant, quam in opere sequantur. Ergò quando rudestium virorum dictis credunt utique majori illi addunt minorem evidentem, & consequenter eliciunt conclusionem evidentem, quæ est dictamen conscientie certum & evidens quod operatio sit licita. Ergò per reflexa principia certificamur de non peccato, etsi de illo per directa nullam certitudinem habere possimus, idque non rarò sed frequentissimè, quia casus directionis per homines peritos eorumque responsa est frequentissimus, non in pueris tantum & rudibus, sed etiam in magis instructis, immò etiam in peritis, illisque omnibus, qui magnam suæ salutis curam gerunt.

Idem argumentum efficaciter probat benignam sententiam.

39. Quòd autem ex eodem principio sententia nostra, & assertio posita certissimè stabilitur, ex eo constat, quod qui post diligentiam magnam adhibitam, & omnes adversariorum clamores auditos, eorumque argumenta seriò perpensa, invenit illa esse malè fundata; è contra verò percipit argumenta benignæ sententie esse potentissima, hic rationabiliter subscribit benignæ sententie, & putat universalem opinionem

certò practicè probabilium usum esse licitum; quia subscribit auctoritati ac rationibus non solum plerumque, sed ferè semper non fallentibus. Rursum ille idem nil eorum omisit ad quæ tenetur, quia qui sequitur communem aliorum omnium opinionem, & unà cum peritis & probis examinat ea, quæ in contrarium obijciuntur, illaque invenit esse invalida, absque dubio facit omnia ad quæ tenetur in ordine ad iudicium de illa opinione formandum, quia alia onera illi ex obligatione imponere aperta rationi repugnat. Quòd si Celladeus in eo se figat, quòd homo medicum saltem salutis curam adhibere tenetur, parique sollicitudine conscientiam mundare, & lumen à Deo petere ne fallatur, aut fallat, ista haud dubiè reperuntur in multis non solum ex antiquis, sed etiam ex recentioribus benignæ sententie paronibus, & unusquisque de seipso hac ex parte facilè discernere potest, an talem diligentiam præmiserit. Ergò qui conscii sunt, se talem diligentiam præmisisse, illi utique per certam conclusionem inferunt usum benignæ sententie esse sibi licitum. Atque ita ex hoc ipso syllogismo veritas benignæ sententie stabilitur, & certificamur quòd omnes tales hac in re licitè sequantur suam sententiam. Idem valet de iis omnibus, qui ab illis diriguntur, modò rationabiliter præsumant, unanimum tot auctororum consensum esse fide dignum, illique ut absolute verè ob extrinsecam auctoritatem consentiant.

40. Ecce Argumenta Celladei probant, non improbant tertiam assertionem, & quidem hoc ultimum argumentum, juxta omnia ejus postulata acceptum, ita illius opinionem evertit, ut nostram stabiliat. Cæterum post tantam diligentiam impensam, quantam Auctores benignæ sententie impendunt, nulla superest obligatio ad ulteriorem inquisitionem de illius veritate; sed unusquisque prudenter illi assensum præbet, modò argumenta & auctoritates dictæ sententie apud ipsum prævaleant. Idem dico non solum de omnibus opinionibus communibus, sed etiam de quibusvis certò probabilibus practicè. Rario est, quia cum in istis humana diligentia præmissa sit, nec ulla spes proxima affluat veritatem certius cognoscendi, haud dubiè nemo tenetur rem ulterius investigare, sed cuique licitum est, talem opinionem amplecti, modò illa sit certò probabilis juxta præscriptum benignæ sententie. Et sanè maxima mundi pars talia investigare nequit, pauci possunt, nemo per se loquendo tenetur, nisi fortè quis in se recipiat onus talem questionem suam etiam auctoritate confirmandi: hic enim ex suo officio teneretur eam diligenter examinare. Sed hoc est per accidens ad præsentem questionem, ut patet.

ASSERTIO QUARTA.

Doctrina Celladei, si vera esset, aut mundum scrupulis impleteret, omnesque nimium timidos ac perplexos in Dei obsequio redderet, aut hominibus imponeret onus intolerabile, quod constat à Deo nobis impostum non fuisse.

41. **P**ROBATUR. Si Celladei sententia esset vera, tutiora vel essent, vel non essent in omnibus sectanda. Primum esset onus hominibus intolerabile, quod Deus certissimè non injunxit, ut constat ex quæst. 9. Quin & Celladeus ipse

onus intolerabile
secum duceret, si al-
sumeretur
pro regula.

ipse ab surdum putat, talem obligationem hominibus injungi. Secundum, omnes continuis scrupulis ac conscientiae remorsibus inquietaret, magnoque Deum offendendi timore atque perplexitate ageretur, quoties non haberent directam certitudinem de honestate operis, quod faciunt. Ratio est duplex: prima est, quia nescirent an sequerentur opinionem probabilem, cum per Celladeum probabilitas non minus lateat, quam veritas. Ergo merito formidarent ne forte sequerentur opinionem improbabilem. At qui sequitur opinionem improbabilem (etiam veram) peccat, quia non sine temeritate se exponit periculo sectandi dictamen imprudens & stultum, seu non regulam pro regula. Praeterea in eodem casu alia adesset formido peccandi, nempe contra legem; nam quamvis opinio appareret probabilis, adhuc timor esset, ne esset falsa, quia ex ipsa natura probabilitatis apparentis necesse est, ut aliquando a vero aberret. Hi duo timores inseparabiles essent ab omni operatione circa partem minus tutam. Ergo esset periculum non exiguum errandi in alterutro. At ex quocumque illorum caput error contingeret, homo peccaret. Ergo non posset non angitimore ac periculo non exiguo Deum offendendi, ne scilicet vel uteretur non regulam pro regulam, vel certe ne regulam erroneam uteretur.

Eadem sententia nullam dictis malis remedium relinquit.

42. Secunda ratio est, quia ex sententia Celladei, negantis dari ullam certitudinem reflexam ubi deest certitudo directa, nunquam certi sumus nos non peccare. At nemo potest non quoddam conscientiae remorsu angere, qui facit, de quo metuit ne sit offensa Dei, quamvis absolute credat oppositum; quia iudicium probabile non excludit eiusmodi formidinem. Ergo homo toties aliquo modo contra conscientiam, ejusque remorsum ageret, quoties minus tuta sectaretur. Ergo semper in sua conscientia exponeret se periculo peccandi. Ergo semper perplexus esset an peccaret. Similiter post opus, semper perplexus esset, an peccasset nec ne? anteneatur confiteri nec ne? & sic totus mundus scrupulis necessario impleteretur. Ergo alterum ex positum in assertionem inevitabiliter sequitur ex doctrina Celladei.

Eadem scrupulorum remedium moraliter impossibilitate.

43. Confirmatur, quia pro homine scrupulosis conscientiae, qui ob minimam apparentiam formidat Dei offensam, nullum superesset remedium ad eum timore suo liberandum; nil enim certi, cui niteretur, proponi posset; sed e contra omnia remedia eisdem timendi rationibus obnoxia essent, quibus malum, cui medendo adhiberentur, subjacet. Timerent enim primo, an probabilia sectarentur. Secundo timerent, ne probabilia sectantes a vero aberarent, & sic Deum offenderent. Tertio reflexe crederent, quod in nullo casu possent habere certitudinem non peccandi. Ergo semper angerentur formidine peccandi, nec ab illa extricari possent. At timor ille est unicum malum, quo vexantur, & ratione cujus terrore ac quadam perplexitate concutiuntur. Ergo nullum esset pro illis remedium. Immo e contrario necesse foret, ut omnes, salutis suae studiosi, in huiusmodi scrupulos, timores & perplexitates inciderent, quia corda illorum semper arderentur timoribus praedictis, nec unquam illis liberari possent, cum ratio ipsa, & propria eorum conscientia ac opinio semper diceret causas timendi adesse, ac ut praesentes proponeret.

In sententia Celladei,

44. Probatur secundum. Posita sententia Celladei, omnis operans formaret iudicium huius-

modi. Ego puto me non peccare hic & nunc, qui sequitur, sed forte decipior & pecco; quia haec formido naturaliter conjuncta est cum opinione probabili. Rursus per reflexum discursum nulla certitudo consurgeret. Ergo omnis operans signate vel exercite ex propria conscientiae dictamine ita esset dispositus, ut existimaret se forte Deum offendere. At opus tale est peccatum, tum quia non fit ex bona fide, tum quia nequit fieri absque contemptu Dei: quomodo enim non contemnitur Deus ab eo, qui juxta ultimum conscientiae suae dictamen, ita dispositus est, ut dicat; *puto quidem me Deum non offendere, sed certus non sum, & fortasse cum graviter offendo.* Certum talis hominem non offendendi Deum, cumque super omnia totisque viribus diligendi non videtur implere. Quomodo enim Deum totis viribus amat, quomodo ejus offensam toto corde detestatur, illumque rebus omnibus praefert, qui minus tuta sectando periculo illum offendendi sciens & volens se exponit? Nonne praefert exiguum bonum temporale periculo Deum offendendi? Ergo talis operatio est impossibilis cum observatione praecipi Deum supra omnia diligendi. Ergo est peccatum. Rursus hoc ipsum reflexe cognoscitur. Ergo homo non solum semper perplexus esset an Deum offenderet, sed etiam haberet conscientiam reflexam de suo peccato. Haec sunt absurda, quae inevitabiliter sequuntur ex opinione Celladei, quae proinde falsa esse convincitur. Et sane Celladeus ipse fateretur ea esse absurda, sed negat ea sequi ex sua sententia: Restat ergo ut videamus an ille ab istis sequelis se defendat, quod fiet ex solutione rationum, quas affert.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

45. **O**BJECTION prima. *Nemo certus est an odio vel amore dignus sit.* Ergo omnes sumus incerti, an simus in statu vel extra statum gratiae. Hinc sic arguo. Si certi essemus nos in omnibus nostris actibus non peccare, possemus certi esse de statu gratiae, quia secunda certitudo deducitur ex prima. At sequela est falsa, quia ex Tridentino *sess. 6. cap. 9.* certum est *neminem*, absque peculiari Dei revelatione, *scire posse certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum.* Ergo falsum est antecedens. Ita Celladeus §. 4.

Obiectio 1.

Respondeo in primis. Transeat totum, si sermo sit de actibus totius vitae, aut valde longi temporis: quia si certi essemus, nos nunquam decem annorum spatio peccasse, magnum & fortasse infallibile haberemus argumentum dicendi nos esse in gratia Dei. Verum hoc non est ad rem: non enim quaerimus, an certi simus nos nunquam peccare in ullis actibus: certum enim est nos non habere certitudinem, quod in decursu tanti temporis nunquam peccemus, vel propria dictamina sectando, vel tentationibus non bebite resistendo, vel etiam contra conscientiam, aut in dubio operando &c. Sed solum quaerimus an simus certi nos non peccare, quando expressè & ex plena electione ac deliberatione sequimur opinionem certo probabilem, & per illam directam bona fide progredimur. Hoc affirmamus, sed ex hoc non sequitur nos posse esse certos de statu gratiae, & non peccati habitualis, licet in multis certi simus hic & nunc de non peccato actuali in hac operatione: sic certus est iudex, se nunquam peccasse damnando homines legitime

Non est certus de gratia Dei, qui certus est se non peccare in aliquo actu.

convictos, etsi certus non sit illos fuisse nocentes, cum testes & argumenta, quibus motus est, sint solum probabilia, & nimis frequenter à veritate aberrant. Nec tamen iudex ideo certus est se esse dignum amore Dei. Idem prorsus valet de illis, qui bona fide sequuntur opinionem certò practicè probabilem.

Cōsequens non inferitur ex antecedente.

Respondeo secundò, deductionem argumenti non esse legitimam: quia etsi certi essemus nos toto anno non peccasse mortaliter, non inde sequeretur nos esse certos de statu gratiæ, quia status gratiæ non obtinetur nisi per sacramenta, vel per contritionem perfectam. Jam ad contritionem perfectam ac justificativam, multa certò, multa alia probabiliter requiruntur, de quibus certi non sumus quòd unquam præcesserint. Ergò nunquam possumus esse certi quod per contritionem ac votum sacramenti justificemur. Sed neque certi esse possumus, quod gratiam per sacramenta recipiamus, non solum quia operatio Sacramenti dependet à materia, forma, ac debita intentione ministrum, de quibus omnibus certi esse non possumus, nam intentio ministrum semper latet. Latet etiam nos sufficientia contritionis ac confessionis debite pro recipiendo sacramentò penitentiae. Jam omnes istæ incertitudines manent, etsi non peccemus de novo, dum ad sacramenta recipienda nos disponimus, eademque manerent, etsi certi essemus, nos in iis omnibus non peccasse de novo. Ergò nulla est consequentia argumenti allati, quamvis antecedens admittatur esse verum.

Obiectio 2.

46. Obiectio secunda. Parum refert certitudo hæc de non peccato in peculiaribus actibus, si omnibus inspectis non habeamus certitudinem de statu gratiæ, quia semper adest periculum damnationis, & status peccati habitualis. Ergò negatio certitudinis à Celladeo asserta nil specialis, aut indebiti, & nimii timoris affert, quia sive detur sive non detur, semper sumus incerti an Deo placeamus.

Responsio.

Respondeo, incertitudinem status esse nobis valde utilem, quia illa nos humiliores in oculis nostris, in virtutum exercitio Sacramentorumque frequentia exactiores reddit, quàm essemus, si de statu nostro certitudinem haberemus. Itaque ista incertitudo non nocet, sed virtutem acuit. Præterea certi sumus, illam incertitudinem non esse nobis imputabilem ad peccatum novum, nosque per illam Deum non offendere. At incertitudo, de qua nunc loquimur, est longè alia, & novo ictu affligit animam, quia illam in omnibus anxiam reddit, an Deum de novo offendat, multiplicatisque peccatis ampliorem damnationem & horrendam Dei desertionem mereatur. Itaque non parum, sed longè plurimum refert certitudo non peccati actualis in hisce determinatis actibus, & negatio certitudinis à Celladeo asserta, specialissimum timorem, nimiamque & inevitabilem sollicitudinem ac perplexitatem in re summi momenti secum affert.

Obiectio 3.

47. Obiectio tertia. Plurima sacre Scripturæ, Conciliorum ac Patrum testimonia probant, esse posse in nobis peccata occulta & ignota. At hoc non esset verum, si omnis peccans actualem remorsum experiretur; quia diligentissimi recordari possent omnium remorsuum. Rursus si omnis non peccans haberet certum & evidens dictamen de non peccato, omni peccanti notorium esset sibi deesse hanc evidentiam, ac proinde nulla essent nobis peccata occulta. Ita Celladeus §. 4.

Dantur peccata occulta.

Respondeo: multa peccata esse nobis occulta, vel quia eorum oblitus sumus, vel quia ex vincibili ignorantia processerunt. Certè ex hac ignorantia sæpè putamus ea esse bona & Deo placita, quæ verè sunt mala, & nobis imputantur. Jam verò multa peccata ex hisce capitibus essent occulta, tameris homines actuali cum remorsu negligentes fuissent in veritatis indagazione, quando illa poterat, & debebat inquiri. Neque inde sequitur, quòd diligentissimi possint omnium recordari, quia oblitio in multis est profusus insuperabilis, ut patet. Est præterea aliud caput, ex quo peccata sunt occulta, etiam quando adest aliquis remorsus. Sæpè enim tentatione pressi, nescimus, an strenuè resistimus, an plenum, an semiplenum assensum præstiterimus &c. In tali ergò casu peccatum aliquando est occultum, etsi aliquem remorsum habeamus; quia multi remorsam habent, etsi diligenter resistierint, fecerintque omnia ad quæ tenebantur. Demùm, si universim loquamur, ad omne peccatum non requirimus remorsum, quia peccata ignorantie vincibilis esse possunt sine ullo remorsu, quamvis existimemus aliquem remorsum necessariò præcessisse, quando diligentia debita sponte negligebatur.

48. Quod ad secundum attinet, jam responsum est; quia ostendimus unde peccata sint occulta. Cæterum, etsi omnis non peccans in instanti suæ operationis certò sciret se non peccare, & sic peccatum actuale, ratione sui imputabile, nunquam esset occultum in illo instanti, nihilominus multa peccata postmodum evaderent occulta, propter oblivionem, aliasque rationes allatas, tum hæc, tum in *quest. 13. de cons. prob. num. 37.* Præterea quando dicimus, omnem non peccantem debere esse certum de suo non peccato, solum loquimur de eo, qui sciens & volens ex deliberatione ac determinatâ electione post consultationem præmissam ex præconcepto & stabilito iudicio operatur; non autem de eo qui tentatione prævolutus, debite non resistit, sed aut hæret dubitus, aut etiam consentit, siquidem in tali casu homo aliquando ita prævertitur, ut vix ipsemet sciat quomodo se gerat in ullo determinato instanti. Certè frequentissimum est, ut statim post nesciat, qualiter dispositus fuerit; quamque diligentiam ac resistentiam adhibuerit. At omnia contrario modo se habent in priori casu, ideoque licet in illo semper certificemur pro instanti operationis, an peccemus nec ne, non tamen ideo in aliis casibus tam clarè de hoc certificamur, quamvis in illo etiam casu talis species actuum elictorum relinquatur in anima, ut ex illis statim post mortem anima clarè discernere possit, an peccarit nec ne. Demùm si sermo sit de peccatis ignorantie; operans non semper habet certitudinem ac evidentiam de suo non peccato, ut dictum est. Ecce ex quo capitibus necesse est plura peccata esse hominibus occulta, etsi quoties ex electione sequuntur opinionem aliquam, certò cognoscant in instanti operationis, an Deum offendant nec ne.

49. Et hæc quidem vera sunt, juxta dicta in *questionibus hæc num. 37. citatis ex tract. de cons. prob.* Sed quidquid sit de illa universali assertione, questio præsens solum restringitur ad eos, qui ex præconstituto sequuntur opinionem certò probabilem, idque faciunt ex vi benignæ sententiæ quam sequuntur, cum habeant certam ac evidentem notitiam de probabilitate, prudentia, ac rationabilitate benignæ sententiæ. Nos dicimus certum.

certificari de non peccato, quia cum certi sint de qualitate ac prudentia iudicii directi, nunquam desunt principia Synderesis reflexa, per quae facillimè ascendunt ad certitudinem de suo non peccato, ut tum in hoc tractatu, tum in quest. de consc. prob. saepissimè ostensum est. Porro quaestionem in hoc sensu acceptam, hæc Celladei argumenta, ne quidem tangunt, cum tamen hoc solùm sit id, de quo hoc loco ex professo agitur.

Obiectio 4.

50. Obiectio quarta. Unusquisque formidare potest, an in susceptione Pœnitentiæ & Eucharistiæ sit satis dispositus, & se sufficienter probaverit. At qui certus non est de sufficienti dispositione, non est certus se non peccare in actuali Sacramentorum susceptione, quia tota ratio non peccati sumitur ex digna vel indigna susceptione; idè enim peccatur, vel non peccatur, quia non dignè, vel dignè suscipitur; nec est una lex de digna susceptione, & alia de non peccato. At de digna dispositione nulla datur certitudo. Ergò neque de non peccato.

Accedentes ad Sacramentum pœnitentiæ certi esse possunt se non peccare accedendo.

Respondeo in primis, unumquemque meritò formidare, an dispositionem sufficientem habeat ad Sacramentum fructuosè suscipiendum, quia nemo scire potest, an ea omnia habuerit, quæ ad talem susceptionem sunt prorsus necessaria, ut dictum est. Ceterùm plures, qui notabilem in conscientia examinanda, ac contritione elicienda diligentiam adhibent, non habent unde formident sese de novo peccare in sumenda pœnitentiâ, modò sincerè accusent se de omnibus, quorum reminisci potuerunt. Ratio est, quia talis pœnitens nil eorum omisit, quæ probabiliter ac prudenter iudicari potuerunt necessaria ad confessionem instituendam. Ergò sine dubio non amplius urgetur vi præcepti ad ulteriorem conatum. Nec Celladeus ipse diffiteri potest, nisi & sibi contradiceret, & certe omnium doctrinæ repugnare velit. Ratio est, quia invincibilis ignorantia ulterioris obligationis à peccato excusat. At talis homo, vel benè dispositus est, vel certè invincibilem habet ignorantiam de sua non dispositione, ac de obligatione ulterioris conatus; nisi enim talis ignorantia esset invincibilis, nulla daretur ejusmodi ignorantia, cum in tali materia ad meliorem ac certiore cognitionem pervenire non possimus. Itaque haud dubiè viri diligentes, qui Sacramenta ista frequentant, sæpè certi sunt se in illorum sumptione non peccare, alioquin haud consultum foret ea frequentare; nec tamen inde sequitur, quòd certi sint de sua justificatione, ut constat ex proximè dictis.

Infructuosa dispositio ad effectum Sacramenti non infert peccatum in suscipiente.

51. Hinc habetur responsio ad reliqua. In primis quamvis homo non sit certus de debita dispositione ad fructuosè sumendum Sacramentum, potest esse certus de non peccaminosa ejusdem susceptione; non enim tota ratio peccati à digna, vel non digna sumptione dependet, si per dignam & non dignam sumptionem intelligamus fructuosam & infructuosam, ut patet ex dictis, quia sacramentum per invincibilem ignorantiam sumi potest infructuosè sine peccato. Immo pœnitentiæ defectum baptismi ob malitiam baptizantis non est esse infructuosus, etsi certitudine fidei scirem, me habere perfectam contritionem, & integram confessionem facere. Itaque ratio peccati non sumitur præcisè ab infructuosa susceptione Sacramenti, sed multò maxime à negligentia in morali ac seriò conatu ad debitam dispositionem exhibendam. Quamvis ergò non

sint duæ leges per se, quarum altera verè non peccatum, altera non dignam susceptionem, tamen unica lex de debita sumptione non ita homines urget, ut nulla de causa excusari possint à peccato, etsi debitam dispositionem non afferant. Itaque quamvis certi non simus de debita dispositione ad fructuosè suscipiendum Sacramentum, tamen & esse possumus, & sæpè sumus certi de non peccato, seu de sufficienti dispositione ad non peccandum in ejus susceptione.

52. Demùm fateor, nos sæpè in istis rebus non esse planè certos, quòd absque culpa ad Sacramenta accedamus, quia non benè scimus qualitatem iudiciorum, quibus regulamur, & præparationis, quam præmittimus, ejusque mensuram hic & nunc ex proprio iudicio, cujus qualitatem benè perspectam non habemus, determinamus, eo quòd non inveniamus, unde certius nos regulemus. At quando in istis rebus sequimur opinionem certò probabilem, certificamur, nos in eo non peccare; tunc enim certum est, nos in eo prudenter ac rationabiliter operari, quia ex persuasione certò probabili nostram operationem dirigimus, de quo saepissimè in aliis casibus non ita certificamur. At hoc ad nostrum intentum sufficit. Celladeus autem nil contra hoc tulit.

Argumentum non tangit difficultatem præsentem.

53. Obiectio quinta. Hæc duo sibi repugnant; *Ego certus non sum, an hic actus meus sit respiciendo à Deo prohibitus; & tamen certus sum, me in eo eliciendo non peccare;* quia idem est, obiectum esse prohibitum & esse peccatum. At hoc est, quòd dicitur ab iis, qui tradunt certum & evidens dictamen conscientie consurgere per principia reflexa ex directa probabilitate de honestate operis. Ergò docent contradictoria. Ita Celladeus §. 5.

Obiectio 5a

Respondeo, hæc duo sibi repugnant, si non haberemus, nisi unum iudicium, aut plura, quibus obiectum in ordine ad eandem penitus circumstantias consideraretur. At si hi duo actus comparentur ad idem obiectum in ordine ad diversas circumstantias, evidens est illos non esse contradictorios, quia contradictio est affirmatio & negatio ejusdem de eodem secundum idem. Sic Judex non est certus, se non damnare innocentem, & consequenter se non facere materialiter contra voluntatem Dei, qui prohibet ne innocens damnetur. Est tamen certus se non peccare, etsi per accidens contingat ipsum decipi & innocentem condemnare. Idem valet de obediēte, de possidente rem alienam in dubio, de puero honorante patrem putativum & non obediēte patri vero, aliisque innumeris ejusmodi casibus. Ceterùm Celladeus ista explicare nequit, quia negat ullam esse certitudinem reflexam, ubi directa certitudo deest. At nos, qui distinguimus duo conscientie dictamina, aliud directum & non ultimum, aliud reflexum & ultimum, non solum salvamus hæc omnia, sed evidenter ostendimus, quomodo illa iudicia sibi contradictoria non sint, quia scilicet considerant idem obiectum in ordine ad diversas circumstantias, ut supra sæpè dictum est. Eadem distinctione ruit confirmatio argumenti à ratione petita, quia ipsum argumentum evertitur; quia non aliter idem est, obiectum esse prohibitum & esse peccatum, quam si obiectum semper sumatur respectu earundem circumstantiarum, quæ certè in casu nostro evidentissimè alterantur.

Præsentia contradictio contra nos clarissimè amolitur.

54. Obiectio sexta. Non est cur simus magis solliciti de operationibus nostris, earumque laudabilitate ac vituperabilitate, quam de nobis ipsis, & de

Obiectio 6a

& de sanctitate ac vituperabilitate nostrarum personarum. At defectus certitudinis de statu gratiæ non arguit me esse vituperabilem. Ergò nequè defectus certitudinis de honestate operationis reddit illam vituperabilem. Ergò talis certitudo non requiritur ad honestè operandum. Ratio autem à priori est, quam attulit S. Thomas 1. 2. quæst. 96. art. 1. ad 3. dicens. *Non est eadem certitudo quærenda in omnibus ut in 1. Eth. dicitur. Unde in rebus contingentibus, sicut sunt naturalia & res humana, sufficit talis certitudo, ut aliquid sit verum ut in pluribus, licet interdum deficiat in paucioribus.* Et sanè modus operandi commensuratur modo essendi. Ergò sicut totalis certitudo excedit modum nostrum in essendo, ita pariter excedit modum nostrum in operando; ac proinde sicut non sumus vituperabiles in essendo & vivendo, eò quòd non habeamus certitudinem de justificatione nostræ personæ, ita pariter non sumus vituperabiles in operando, tametsi non habeamus certitudinem de honestate, & quasi justificatione nostræ operationis, sed in utrisque probabilitas sufficit. Ita Celladeus §. 5.

Tenemur ad majorem certitudinem de honestate operationis, quam de sanctitate personæ.

Respondeo, quod nemo obligaretur ad majorem certitudinem circa honestatem suæ operationis, quam circa sanctificationem suæ personæ, si in utraque habenda par esset difficultas. Verùm aliter se res habet, quia alterum est penitus impossibile, alterum multis in casibus non solum possibile, sed etiam obvium: si enim homo sequeretur partem tutiorem, certus esset se non peccare: Ergò nequaquam illi liceret sequi partem minus tutam, nisi surgere posset ad certitudinem non peccandi; quia qui relinquit certum, & peccandi periculo sponte se exponit, hoc ipso est vituperabilis. Et sanè ipsa paritas à statu personæ desumpta hoc ipsum confirmat: si enim habemus præ manibus duo media, quorum alterum certò & infallibiliter, alterum verò non nisi probabiliter gratiam inferret, stultus esset, ac vituperatus, qui primo medio omisso, alterum arriperet; quod verum esset, quamvis primum sine majore incommodo temporali obtineri non posset quam secundum. Ergò idem pariter dicendum est de justificatione actionis. Ergò tantum abest, ut hæc paritas faveat Celladeo, ut ipsum redarguat; quia probat nemini licitum esse sequi partem minus tutam, nisi mens consurgat ad certitudinem non peccandi. At ille negat talem certitudinem haberi posse, quando homo sequitur partem minus tutam. Ergo paritas hæc probat universaliter illicitum esse sequi partem minus tutam, saltem quando operamur ex electione mediæ per consultationem propositi, ut in casu præsentis. At argumentum non urget nos, quia dicimus intellectum consurgere ad formandum certum conscientiæ dictamen, etiam quando sequitur opinionem minus tutam,

Celladeus proprio argumento opprimitur.

55. Hinc sequitur, defectum certitudinis de justificatione personæ non reddere illam vituperabilem, quia nemo habet potestatem perveniendi ad talem certitudinem; è contra verò defectum certitudinis de justificatione operationis, quam quis, præmissa consultatione, sponte eligit ut medium ad finem, reddere illam vituperabilem, quia unusquisque potest illam habere. Unde iterum apparet argumentum hoc graviter premere Celladeum, cum nos ne quidem tangat; adèd verum est, eum propriis argumentis opprimi.

S. Thomas explicatur.

56. Quod attinet ad S. Thomam, dico eum loqui de cognitionibus directis, quia sæpè impos-

sibile est, ut per illas ultra probabilitatem ad certitudinem pertingamus. At si sermo sit de dictaminibus reflexis, certum est, quod illa sæpissimè sint certa, quando cognitiones directæ, aut dubiæ sunt, aut solum probabiles. Neque hoc ignotum fuit divo Thomæ, ut patet ex allatis exemplis. Præterea ex dictis constat S. Thomam favere illis, qui dicunt ultimum conscientiæ dictamen esse debere certum, ut operatio sit honesta.

57. Jam quod modus operandi commensuratur modo essendi, intento Celladei non faveo, sed nobis; quia sicut ipsum esse supernaturale latet, ita & operatio supernaturalis latet nos, neque enim unquam scimus, an actum supernaturalem eliciamus. Ergò si modus operandi commensuratur modo essendi, sicut esse nostrum naturale certò innotescit, ita & omnis modus operandi naturalis certò innotescere debet, ac proinde modus operandi per principia reflexa, in aliquibus saltem, debet esse nobis certus. Itaque principia reflexa non sunt, nec debuerunt esse minus evidentiæ, quam directæ. At nos recurrimus ad principia reflexa lumine naturæ nota. Itaque licet certitudo de operatione supernaturali excederet modum essendi supernaturalem, ac ideo talis certitudo non datur; non tamen certitudo de prædicatis naturalibus actum nostrorum excedit modum essendi naturalem, sed illi per omnia commensuratur.

58. Demùm fateor, quòd sicut non sumus vituperabiles, eò quòd non habeamus certitudinem de statu nostro; ita pariter non sumus vituperabiles, eò quòd careamus certitudine honestatis in iis operationibus, de quibus certitudinem talem habere non possumus, quia de illis tantum paritas procedit. Jam multæ sunt ejusmodi operationes, de quibus talem certitudinem habere non possumus, ut dictum est. At si sermo sit de iis, in quibus certi esse possumus, argumentum nobis faveat. Certè faveat quàm maximè in illis, quæ non nisi ex electione post præviam ac maturam consultationem eliguntur ut media ad finem. At talia sunt opinionum electiones. Ergò in illarum electione vituperabilis est, qui viam certam relinquit & incertæ se committit, nisi aliunde per principia reflexa certificetur se non peccare talem viam inveniundo.

59. Demùm ea est disparitas inter incertitudinem de justificatione personæ, ac incertitudinem de justificatione operationis, quòd prima multum nos stimulet ad sollicitudinem in via virtutis, ut sic maximam tandem probabilitatem de illius adeptione habeamus. Interim certi sumus, nos non ideo Deum de novo offendere, quòd in hac incertitudine remaneamus, quæ omnia, simul sumpta, materiam magnæ consolationis nobis præbent. At quando post consultationem præviam, opinionem aliquam eligeremus, animus semper torqueretur remorsu, ne fortè Deum offenderemus, nec ullum superesset remedium conscientiam quietandi, nisi per principia reflexa certificaremur de non peccato. At timor de novo peccato est malum ingens & maximè inquietativum, ut patet. Itaque ingens disparitas est inter incertitudinem de statu gratiæ, & incertitudinem de honestate operationis: illa non nocet, sed multa secum fert commoda; hæc nocet quàm maximè, quia aliquando saltem fert secum novum peccatum, semper autem affert sollicitudinem, ne Deum toties quoties de novo graviter offendamus. Unde argumentum ab illa ad istam nullius

Modo in generali... Celladei non faveo... get, est ipsum.

At & quod certitudinem reddat operationem vituperabilem.

Ingenitè disparitas inter incertitudinem de justificatione personæ, ac incertitudinem de justificatione operationis.

nullius est momenti, cum in ordine ad praesens intentum ingens inter utramque sit diversitas.

60. Obiectio septima. Opinio probabilis raro fallit. Ergo periculum Deum offendendi, quod talis opinio secum fert, non est proximum, sed remotum. Porro non tenemur cavere pericula remota; nec sumus vituperabiles, quia non cavemus pericula remota malorum raro contingentium. Sic generale periculum, ne regula cadat, non obligat ad specialem curam. Et sane qui propter pericula ejusmodi abstineret ab operatione, indisciplinati esset ingenit, & stultissimis scrupulis se frustra vexaret. Ita Celladeus §. 5.

Respondeo, Celladeum hic optime loqui, quia per omnia cum communi sententia loquitur; eodem enim argumento nos utimur ad probandum, imo ad demonstrandum, quod usus opinionis probabilis sit licitus. Verum jam Celladeus affert argumentum reflexum, quod est prorsus efficax pro stabilienda nostra assertione, & ex altera parte non est minus potens ad ipsius doctrinam evertendam. Siquidem vel non probat intentum, vel principali illius asserto expressè repugnat. Peto enim, an sit evidens, vel solum probabile, quod non teneamur vitare pericula remota? si dicat principium illud esse evidens (sicut revera est) eo ipso admittit syllogismum reflexum, quo certificamur, quod non peccemus, dum sequimur probabilia. At hoc praecipuo ejus intento expressè repugnat, quia aliud in hac quaest. non contendit, quam conscientiam non posse certificari per principia reflexa, quando per directa ad certitudinem non pertingit. Si verò dicat, principium illud esse incertum, & solum probabile, non satisfacit argumento, nec ostendit, quod homo cum tali incertitudine operans non malè operetur, quia argumentum aequè urget responsionem reflexam, ac urgebat assertionem directam. Quamvis enim homo sciat hoc periculum esse remotum, adhuc merito timet, ne forte hic & nunc peccet, quia non constat eos non peccare, qui periculo etiam remotissimo se exponunt. Ergo vi hujus responsionis reflexae non tollitur metus in directa rerum incertitudine fundatus, sed idem prorsus perseverat. Ergo vel non solvit argumentum; vel si solvat, aperte sibi contradicit.

61. Obiectio octava. Operans ex opinione probabilis non dicit: volo hoc facere, licet forte sit contra legem Dei, quia opinans aliquid ita esse, in sensu composito suae opinionis, non potest dicere forte non est ita: Itaque solum dicit: Credo hoc esse honestum, non tamen repugnat, possibile est me falli. At non est peccatum operari non obstante hac possibilitate. Certè qui nollet per urbem incedere, quia possibile est regulam cadere, non solum non esset laudabilis, sed vituperabilis, & infociabilis. Idem dicendum est de usu opinionum. Ita Celladeus §. 5. qui putat se hac ratione satisfacere argumento illi, quod operans ex opinione habeat formidinem & remorsum ne forte actus sit contra legem Dei, ideoque peccet, nisi surgat ad habendam certitudinem reflexam,

quia habet hunc affectum, Volo hoc facere, licet sit forte contra legem Dei, qui malus est, & vituperabilis.

Respondeo, argumentum non solvi, quia quoad praesens intentum idem est dicere, hoc est ita, scio tamen possibile esse, ut aliter se res habeat, quam mihi videtur, quodque nonnunquam in eisdem circumstantiis aliter contingat, ac dicere, credo rem ita se habere, quamvis forte esse fallar, & res aliter se habeat, quam ego judicem: quia quamvis una ex locationibus exprimat potentiam, & alia actum, tamen actus expressus nullam arguit potentiam praeter eam quae exprimitur, & expressio potentiae aperte infert necessitatem actus expressi, eodem modo, quo exprimitur. Certè non minus male affectus esset, qui diceret, Volo hoc facere, quia credo illud placere Deo, quamvis sciam, quod, hoc meo iudicio non obstante, contingere possit ut Deum offendam, quam qui diceret, Volo hoc facere, quia credo illud placere Deo, quamvis forte esse praeter meam opinionem illi displiceat. Ratio est, quia una expressio necessariò infert aliam. Ergo expressiones illae quoad praesens intentum non discrepant. Itaque Celladeus & insufficienter probat sententiam suam, & contrariis argumentis non satisfacit.

62. Obiectio nona. Sapè non sumus certi, utrum in resistendo gravibus tentationibus, debite ac sine peccato resistimus. Ergo non habetur conscientia certa, quoties homo non peccat. Eadem est ratio de aliis. Ita Celladeus §. 5.

Respondeo concedendo totum, quoad resistantiam tentationum. Inprimis enim probi sapè dubitant, an venialem saltem negligentiam habuerint. Deinde nonnunquam ipsi probi, transacta tentatione, dubitant, an mortaliter peccaverint, nec ne; unde evidenter sequitur eos, post tentationem transactam certos non esse de suo non peccato, & in hoc sensu certum est, quod non permaneat certitudo conscientiae de non peccato, quoties homo non peccat. Hinc autem non infertur, quod in ipso instanti operationis homo non fuerit certus se tunc non peccare, si verè non peccavit, qua de re videri possunt dicta quaest. 13. de consc. prob. Ceterum admissio, quod in istiusmodi rebus nemo certitudinem habeat, ne quidem in ipso operationis instanti, id tamen non admittitur in casu operationis ex electione, quando post praeviam consultationem conscientiam formamus; in talibus enim circumstantiis, sicut homo certus est de probabilitate & prudentia iudicii directi circa honestatem operationis, ita mox per principia reflexa cuique obvia necessariò confluit ad formandum iudicium certum & evidens, quod taliter operando non peccet. Hoc autem pro praesenti intento, ac pro veritate assertionum positaram abundè sufficit, quidquid sit, an certi simus de non peccato, quando certò non scimus qualiter actus directi, quo obiectum creditur esse honestum, aut quando animo turbato ex violentia tentationis feriam deliberationem & electionem doctrinae certò probabilis non praemitimus.

Solutio.

Dicere fortassis est aliter, & dicere, potest esse aliter, sunt locutiones moraliter aequivalentes.

Obiectio 9.

An & quomodo sic certus de non peccato, qui tentationem superat.